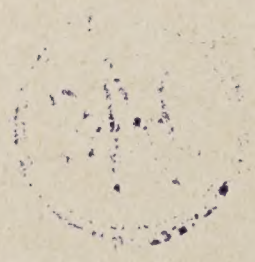

»НОВІТНЯ БІБЛІОТЕКА« ч. 19.

МИКОЛА ГОЛУБЕЦЬ.

МОЙСЕЙ БЕЗУМНИЙ.

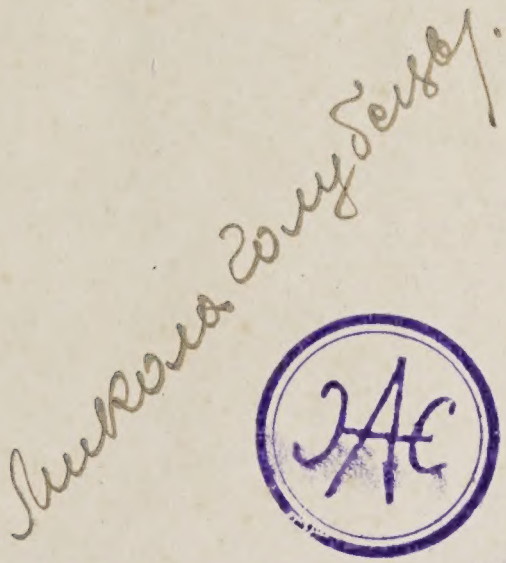

ЛЬВІВ
1914.

Для Бібліотеки „Просвіти“
від Автора.
4/IV. 1914.

»Львівська Друкарня«, у Львові, Коперника 11.

МОЯ ТУГА...

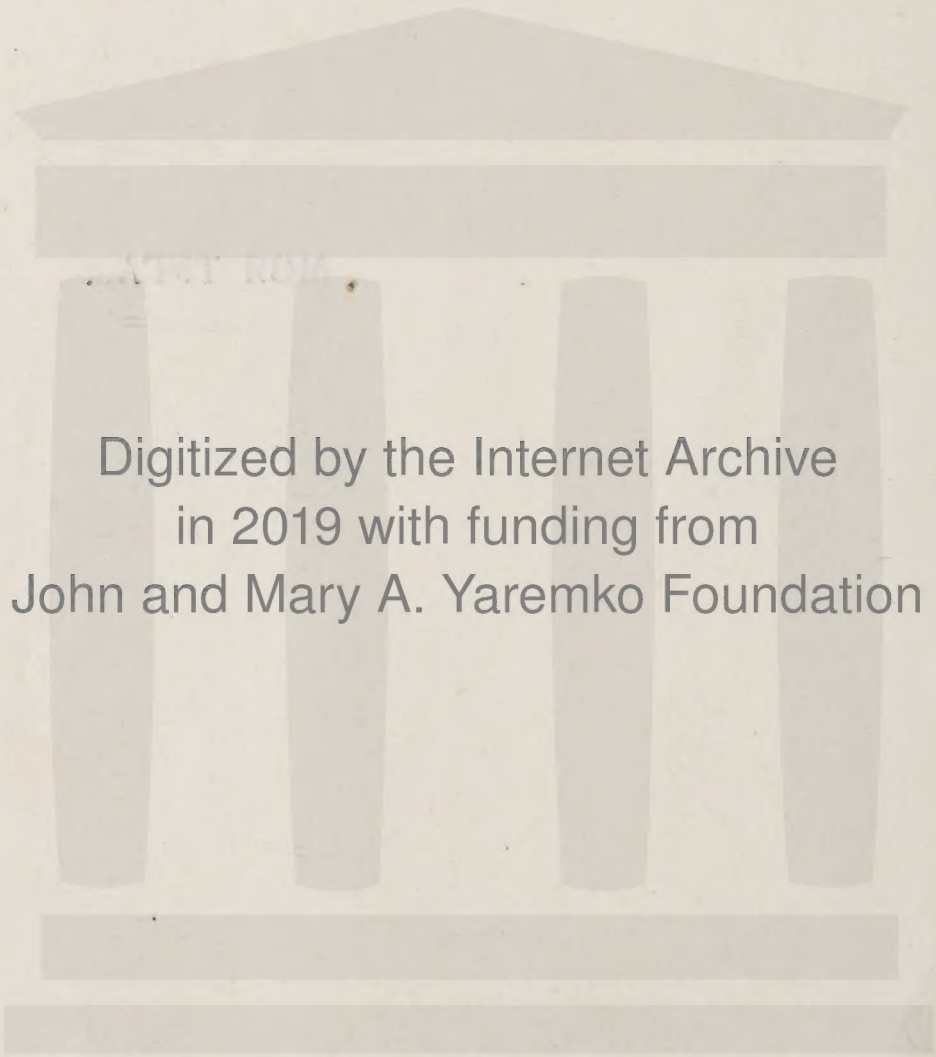

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

https://archive.org/details/mosebezumny00holu

Михайлови Гаврилкови

Моя туга знімалась до зір,
В сонцем небо осяяне, ясне,
Моя туга, любила простір,
Самоту ледом скованих гір,
Всьо, що вічне, святе, повсякчасне...

В мою хату, неначе у гріб
Ранком день заглядав крізь віконце,
І кидав до утомлених стіп
Животворного сяєва сніп;
Ворог мій була Ніч, а друг — Сонце!

Моя туга кидала мене,
Наче квітку, дівчині під ноги,

Хоч я знав, що там серце скляне,
Що холодне як лїд, камяне,
Що тепла там не ждать, нї підмоги...

Я все стукав до замкнених брам
Від немов дожидав я розмови,
Між товпою людий, я був сам,
Я все чув, що нї тут анї там
Нема серця, немає любови...

І впевнив ся я в тім, що мінї
Досягти евого раю не дасть ся,
Що мене дожидають в борнї,
Там де треба співати пісні
Про ідеал вселюдського щастя!

Гей простяг ся терновий мій шлях
Чорним бором, некошеним лугом,
Мерехтить менї сонце в очах
А я тону, я бю ся в думках:
Гей! Куди поведеш мене туго!

I.
МОЙСЕЙ БЕЗУМНИЙ.

ІВАНОВИ ГАЛАВИНОВИ.

I

І покинули ждать і бажать
  десь рвать ся в простори,
Слать гонців і самим визирать
Поза ржавії гори . . .

І. Франко, „Мойсей“

Страшне щось скоїлось з Старим:
Кудись без вісти ходить,
Про Ханаан вже довгий час
Ні словечка не зводить...

Замовк і жаль у серце скрив
Поранене, недуже,
І всьо йому, немов чуже,
Невідоме, байдуже...

Неначе, він Ізраіля
Не знав в життю ніколи,
Мов той Ізраіль, в пустарі
Прийшов, по власній воли...

Немов, не думав він за всїх
Буйною головою,
А як найнизший з поміж них
Волїк ся за юрбою...

Накриє голову плащем
І йде, мов тїнь, степами,
То нагло зірветь ся, біжить
І падає без тями...

Піна летить з старечих губ
На сивих усах склить ся,
А в очі глянеш, пекло в них
Бушує і палить ся.

То знову, вибіжить з шатра,
Спинаєть ся на гори
І на верхівю, наче з ким
Перечить ся, говорить...

Рукою в небо грозить, мов
Клене самого Бога,
А як іде, то перед ним,
Мов тінь іде трівога...

— „Мойсей здурів“ — слова, мов шум
Із уст до уст несуть ся,
Старі лиш здвигують плїчми,
А молоді сміють ся.

II

Немов червоний крови плат
Конало сонце ясне,
Неначе мовило: в житю,
Усьо, що сяє — гасне...

Та як те сонце, що за ніч
Опромінить пів світа,
Так всьо, що нині гасне, ще
Повернеть ся по лїтах...

Як сонце, що горить віки,
Віками не згаряє,
Так те, що соняшне, в життю
Ніколи не вмирає...

Аж сонце вигорить до тла,
В останнє замигоче,
Тодї на віки вмре і те,
Що взяло в сонця почин...

Поцїлувалось сонце вже
З найвищою горою,
А на табор сходила ніч
І сон вела з собою.

Вже дїти спали по шатрах,
Жінки овець доїли,
А за табором, парубки
З дївчатами дуріли.

А геть, з далека нїс ся шум
Немов від водопаду,
Там, на нараду, Авірон
Усю зібрав громаду.

Старі йти радили на Схід,
Молодші до Заходу,
Усї кричали і товклись
Без думки, без проводу...

Та враз, на обрію, мов тінь
Зявила ся висока
І всї нараз пізнали в нїй
Безумного пророка.

Ішов Мойсей, та мов не той:
Ступав поважно, плавно
І кожнїй крок і кожнїй рух,
Були в його, як давно...

Де дїв ся той непевний хід,
Де дїла ся трівога,
Що розганяла всьо в розтїч
По нетрах і дорогах?

На небі місяць підійнявсь
І всьо у тую́ж хвилю
Неначе серпанком, сповив
Таємною світиллю...

Кругом настала тишина
Утаєна, глибока,
Народ з довірєм обступив
Нещасного пророка.

Так давно слова вже не чув
Із уст тих громовладних
І надіявсь тепер почуть
Слів кілька щирих складних.

Що булиб, наче та роса,
Для цвітів, сонцем пяних,
Немов бальсам, що коїть біль
Вигоює всї рани.

Щоб від тих слів у їх серцях
Чуття ожило вбите,
Усьо що сумнївом страшним,
Мов попелом покрите.

Та він зійшов тут на те,
Щоб їм підняти душі,
Що без надії рвали ся
Від тих пісків, від суші.

Прийшов, щоб їм сказать усьо,
Що сорок літ продумав,
Від чого серце рвало ся,
З чого сходив із ума...

III.

Народ ждав слова, а Мойсей
Утомлений від ходу,
Присїв на камені і так
Озвав ся до народу:

— „Амінь, говорю вам, амінь,
Хай кожнїй слух отворить,
Бо з моїх уст, тепер не Бог,
А біль до вас говорить!

Біль моїх стоптаних надїй!
Біль всїх безсонних ночий!..“
І руку підійняв Мойсей,
Як все, коли пророчив.

Кругом стовпила ся юрба,
Хто сїв, а хто нагнув ся,
Мойсей урвав і мов на знак
Увесь народ здрігнув ся.

Мойсей те бачив, чув ту власть,
Що мав над їх сумлінням
І градом слів кидав, немов
Розжареним камінням...

— „Я все казками вас дурив
Оттам на тім узгірю,
І вірить вам велів я з те,
В що... сам тепер... не вірю...“

Сказав, мов каменем жбурнув,
Струну рвонув укриту,
Народ, аж ахнув, мов йому
Щось забрано, щось вбито...

Так страшно лява не кипить
Ллючись в холодну воду,
Як закипіло в тую мить
В усіх серцях народу...

Так жадна рана не болить
В страшних обіймах ката,
Як власних буренє святинь,
Нехтованє, затрата.

Народ, неначе в землю вріс
Під ударом обуха,
І мов той камінь, мов скала
Стояв, дивився і слухав...

Мойсей отряс ся, відітхнув
По роспачі навалї
І розранивши серце всїм
Ятрив ту рану далї:

— „Та слухайте мене, не ви,
Яких зігнули лїта,
Які думками перейшли
Всї загадки всесвіта!

Яких уже не зустріне
В життю нїчо нового,
Що зрозуміли смак і зміст
І Доброго і Злого...

Яким, я силу в грудь вілляв
Бороти ся з судьбою,
Яких полумя моїх слів
Сюди вело за мною!

Які, повіривши, мов мур
Устоялись до нинї,
Та слух наставте молоді,
Що виросли в пустинї!

Ви, що з вас жаден вітчини
Анї кайдан не бачив,
Ви, що з пустинею зрослись,
З життєм у нїй собачим!

Бо нас, старих, уже нїщо
Не згубить нї поправить,
Нїщо вже нас не заболить,
Нїщо вже не знеславить...

Часу доволї мали ми,
Зріднити ся з терпінням
І нам одно — чи вмремо так,
Чи забють нас камінаям.

Весь вік ми рвали ся до дїл,
Весь вік переболїли,
А нинї бачимо: життя
Змарноване без цїли...

А нинї бачимо: пусті
Були у нас пориви,
Нема веселих лиць круг нас,
Нема людий щасливих...

А нині бачимо, що всьо
Пусте, скороминуче
І в гріб несемо те чуття,
Хоч як воно болюче...

Ми знаєм, що нїхто із вас
Не в силї нам співчути,
Не зможе взять від наших губ
Каплиночки отрути.

Скінчив ся шлях наш, а за ним
Стоїть Будуще темне,
А на чолї його страшнім
Написано: „Даремне!“

Усьо даремне, хоч товчи
Об камінь сивим лобом,
Се ми говоримо, старі,
Що стоїмо над гробом!...

О нї! На нас ви, молоді
З призирством не дивіть ся,
Ми гірко вчили ся весь вік,
Тепер, від нас ви вчіть ся!...

Щоб не прийшло ся вам колись
Перед дїтьми ридати
І перед ними всьо святе
І дороге топтати!..."

Спинив ся; люд кругом нїмів,
Тиша, неначе в гробі,
Лиш молоді нї в сих нї в тих
Дивили ся по собі...

IV.

— „Я вивів вас з неволї, тут,
В гору підняв вам лиця,
Повірить в себе вам велїв,
А то була — дурниця...

Я врештї сам повірив в те,
Повірило в те много,
Що не з собою я боровсь
А говорив із Богом...

В Египтї, були ви раби,
Та хлїб і страву мали,
А я вам дав сухі піски
І віру в... ідеали...

Велїв вам вірити, що ви
Усїх народів цвітом,
І що судилось в блеску вам
Ходити перед світом...

В імя тієї віри, я
Не побоявсь каміння
І серця в вас шукав і тряс
Промовами сумління...

Як часто бачив я сто рук
Піднятих над собою,
Та врешті решт, ви вірили
І далї йшли за мною...

А вам було остатись там,
Під кнутом Фараонів
Посеред горя, мук і слїз
І матернїх проклонів!

І булиб ви на жорнах там
З слїзми овес мололи,
Булиб привикли до всього,
Забулиби поволи...

Або, булиб ви з ланцухів,
Мов звірі рвались дикі
І булиб мукою святі,
Неволею великі!

А так, я вивів вас в піски,
Велїв на спецї млїти
І тим огнем, що я горю
Знїмати ся й горіти...

А виж родились не на те;
Вам матері співали
Про хлїб насушний, а Мойсей
Співав про ідеали...

Вмирали з голоду ви тут,
Були снїданням звірю,
На силу вірили ви в те,
В що сам я вже не вірю..."

Замовк на хвилю, піт обтер
В очах душа горіла,
Неначе стямилась юрба
І разом зашуміла:

— „Мойсей! Той сам святий Мойсей,
Що сперечав ся з Богом,
Тепер сміється ся з божих слів
І глумить ся з усього!...“

Старі понуривши чоло
Вдивились в власні душі
І чули як ідуть з під ніг
Останні кусні суші...

Одно ще слово, рух один
В пророчому розпалї,
А всьо спінить ся, зашумить
В думок страшних навалї...

V.

Та він понурився, не грозив
Піднятою рукою,
За серце вхопившись, болїв
Над власною судьбою:

— „Я довго мучився, сорок лїт,
Аж гину днесь в безсилї,
За сорок довгих лїт, не взнав
Я щастя, анї хвилї...

Я сорок довгих лїт горів
Для злудної ідеї
І сам собою перестав
Я бути ради неї...

Нї хвилї втїхи, радости,
Одна бездонна мука,
Безсонна, сороклїтна нiч,
Зневіра, сум, розпука!...

Яж був — людина! В мене теж
Було весни зарання,
У мене було право теж
До роскоший кохання...

Та не в цїлунках, не в словах
Любовних і обняттях,
Згоріла сила молода
І молоде завзяття!

Весна вбирала всьо кругом
В убраннячко зелене,
Пташки співали, для усїх
Єдине, не для мене...

Я втїк від радости життя,
Терпів по власній воли,
А як цвило усьо кругом,
То я не цвив... нїколи...

Могла в шатро моє війти
Красавиця — дружина,
І міг я щастя блиск найти
В очах свойого сина...

А я... мов прогнанець життя
Опущений, самітний,
Мов той обломаний з гиляк
І листя, дуб столітний...

Я власне щастя потоптав
Прогнав його з порога
І в мари хорої душі
Повірив, наче в Бога.

І я зірвав вас, збунтував
збіратись до походу,
Бо вірив в те, що сонце я
Перекую з народу!...

Бо вірив я у те, що Бог
Вселитись може в скота
І піднести його з землї
Й очистити з болота...

А се неправда і слова
Мої, були брехливі,
Брехнею... все моє життя,
І корч той на Хориві!...

Я сили всї свої поклав,
Щоб вам вщіпить ту віру,
І бачу — вбрав я вас в чужу
І невигідну скіру...

І нинї, я втомився, охляв,
Таку пройшов дорогу,
Ударів стільки перенїс,
А не досяг... нїчого...

VI.

— „Бо й щож? Нехай той Ханаан
Ще рік, ще два — ідея,
Хай візія і злудний сон
Безумного Мойсея...

Та прийде час і ви той край
Колись таки найдете
І серед гомону фанфар
В посїданє займете...

І довгий час не буде в вас
Дня буднього, лиш свято,
Та всьо минеть ся, будний день
В нову загостить хату...

Бо так лиш довго остає
Ідея в нас святою,
Як довго чоловік її
Не досягне рукою!...

І будете ви, як і перш
Ошукувать і красти
І Богу в жертву будете
Овець паршивих класти...

Нїщо на пядь не змінить ся
В Ізраіля істотї
І буде кануть він в гріхах,
Як крокодиль в болотї.

І будуть власні в вас царі,
Такі, як ви злодії
І долю народню рішать
Наложниці й повії.

І буде не один Мойсей
Обуренєм горіти,
Та вас не буде гнїв його
Свербіти, нї болїти!

Бо ви родили ся на гріх
На блуд у кожнїм слові,
На дїла низькі, промахи
Буденнї, дрібничкові.

І ваші всї проводирі
Начальники, владики
Клястимуть, гнатимуть усьо,
Що горде і велике...

VII.

— „І так, даремний був мій труд
І духа поривання,
Гіркої праці сорок лїт
І сорок лїт страждання...

Чогож ви ждете ще? Ідїть
В будуще чорне, темне
І знайте, що у сьвітї — всьо
Безуспішне, даремне!

Ідїть, не впялюйте очий
У мене з остовпінням,
А як відійду, то слїди
Закидайте камінням!

Ідїть і танців заведїть
В весїльних, білих шатах,
Пісень веселих прикажіть
Співать своїм дївчатам!

Вина, якого я велїв
До смерти вам не пити,
Налийте в чаші, з вівтарів
Огнї кажіть гасити!

Здіймітъ безумний хоровід
Шалену пісню, дику,
Хай зглухне гомін моїх слів
Посеред того крику!

Най порох здійметъ ся з під ніг,
Жадоба хай завиє,
І хай той порох, хай той крик
Імя моє покриє!

Спалїтъ всї спомини в душі,
Слїди по всїх ідеях,
Щоб вам не згадувало що
Безумного Мойсея!

Чогож ви стали, гей Жиди!
Чого вдивились в мене?
У мене... серце пукло... Ах!
Поранене, шалене!...“

Народ, неначе здеревів
Щось думав і вагав ся,
Мойсей ішов схилившись в низ,
А йдучи, спотикав ся...

Нараз, немов під вітру шум
Всї скранї подали ся,
І мов з одної груди в слїд
За ним, пішло: „Верни ся!“

VIII.

Мойсей спинив ся, глянув в зад,
За ним юрба шуміла
А скрань у неї і жалем
І соромом горіла.

Велика пляма, мов скала
Чорнїла в білім полю,
А кожне серце в нїй товклось
І рвало ся від болю...

Старий подумав. Зняв чоло
І повернув ся в ходу,
Пристав на камені і так
Озвав ся до народу:

— „Амінь, говорю вам, амінь,
Най кожнїй слух отворить,
Бо з моїх уст, тепер не біль,
А Бог до вас говорить!

Говорить Ягве, що мінї
Явив ся на Синаю,
Якого заповіти я
Від юности ховаю.

Який велїв менї творить
Брехню в імя ідеї,
Велїв вас по пісках вести
І мучити для неї.

Говорить, моїх довгих лїт
Безвпиннеє дрожання,
Говорить віра в людськість, в світ
І людськости кохання.

Усьо то, що казав мій біль
Жорстоке і болюче,
Та разом з тим, воно для вас
Конечне, неминуче!

Ще довго будете богів
Шукать по долах, горах,
У шумі кедрів, в реві рік
І громів розговорах.

Віками буде в вас — „Народ“
Мета свята, єдина,
Ще довго не піймете ви
Де скот, а де Людина!

Ще довго будете ви тим
Чола в вінки вбирати,
Що краще вміють від усіх
Калїчити й вбивати!

І всьому тому винен — я
Що нині сходжу з ума:
Я скорше вас пірвав на шлях,
Аніж те все продумав...

Бо я казав вам ви — „Народ“
А не казав ви — люди,
Бо я ненависть всіх і вся
Вщепив у ваші груди!

Та я старий, назад мені
Вже важко повертать ся
І бурити вам царство снів,
Що вам на яві снять ся.

Та за літ тисячі терпінь
Які я вам пророчив,
На божу правду і добро
Поглянуть ваші очі.

Пізнаєте, що Бог — Добро
В словах, дїлах і рухах,
Пізнаєте, що Бог — Любов
І досконалість духа.

І що Той Бог не сяде вам
На золотім престолі,
Що побудований з терпінь
І людської недолі.

І заговорить Він до вас
Не в лискавці громовій,
Але в пробудженню душі
В думок перебудові.

Тоді уже нїяких меж
Нї завистий не буде,
Жидів не буде й Египтян
А будуть тільки Люди!

Я сорок лїт без цїли йшов
І падав по дорогах,
А ви йдїть сорок тисяч лїт
Шукать мойого Бога!

II.

ЮВАЛ БАТЬКО ПІСНІ.

Ф. ФЕДОРЦЕВУ.

21. А імя його брата Ювал; той був батьком, граючих на гарфах і музичному знаряддю...

ҐЕНЕЗІС IV. ГЛ.

Внук Каїна, Ювал, присїв на вигонї,
На гарфу побиту склав білі долонї;
Крук з падла зірвав ся, закрякав,
А він обняв гарфу, побиту камінням
І тихої скарги слїзним лебединням
В низ скрань похиливши, заплакав:

—„Послухай слів моїх, великий Єгова,
Що дав мінї в груди дар віщого слова,
Що дав мінї крила до льоту,
Велїв мінї серцем за люд весь болїти,
Що дав мінї велич Твою розуміти,
Поняти дїл Твоїх істоту!

Яж мав бути словом Твойого бажання,
Росою розради, полумям кохання,
Мав бути сумлїнням народу,
Та гарфа розбита все мала співати
Про горе, про сором великої втрати
І кликать рабів до походу...

А нині... мов зрадник втїкаю з табору,
Клятву за собою волочу, мов змору,
Знаряддя камінням розбите,
Ще мить, ще година, а грудь мінї трісне,
Замовкнеш на віки, сумна моя пісне —
І всьо, що в тобі пережите...

Даремне я в пісню всьо серце вкладаю,
Завіти Господнї, мов скарб зберігаю,
Кров в пісню вливаю живую,
Вони, мов каміння, без серця, без духа,
Підучи попри мене, затулюють уха
І слова мойого не чують...

Бездїльно у мене помаргались крила,
Даремне рук моїх напружуєсь сила,
Аж струни від ударів рвуть ся,
Розсипались сльози мої, наче перли
А в них, наче в серцї чуття всї умерли,
Вони... з мого смутку сміють ся...

Без цїли, мов вівцї ідуть по дорогах,
Не вірючи в Сонце, не знаючи Бога,
Що всїм до них мовить творінням,
Вони мене нічю з табору прогнали,
Уста мої вїщі проклоном скували,
А гарфу побили каміням...

Оглухли, осліпли в безтямній гордині...
Я згину від спеки в безводній пустині,
Мов пташка, мов квітка сконаю,
Та прийде, я знаю, днїв чорних навала
Й вони у роспуцї мертвого Ювала
З жалем і тугою згадають...

І вийдуть в пустиню Ювала шукати,
А найдуть лиш сонцем попалені шати
І гарфу на кусні розбиту,
І схочуть в нїй струни напнути на ново
І схочуть почути одно моє слово
І пісню в душі моїй вбиту...

Мій Дух тоді встане і струн доторкнеть ся,
А з гарфи, мов буря та пісня озветь ся,
Що спеку пустині холодить,
Підіймуть ся цвіти, що вяли від суші,
А їх скамянїлі скалїчені душі,
Та пісня підійме, відродить!..“

Внук Каїна, Ювал присїв на вигонї,
На гарфу побиту склав білі долонї;
Крук з падла зірвав ся, закрякав,
А він обняв гарфу, побиту камінням
І тихої скарги слїзним лебединням
В низ скрань похиливши, заплакав.

III.

ФРАҐМЕНТИ.

НА ЧУЖІ МОТИВИ.

I.

Не тиха скарга, але клич надії
Хай тепер стане наших співів строєм
Зуміймо наші жалости і болї
Перекувати на мечі стальнії,
А певне, вийдем гордим перебоєм
З дому Неволї...

Ю. ЖУЛАВСКИЙ.

II.

Згадай ту хвилю прощання з судьбою
Як тїлом останнїй судоріг трепеще,
А копнуте життя схиляєсь над тобою
І шепче: „Сину! Не знав ти мене ще!“

І. ГУСКОВСКИЙ.

III.

Рости мій сину! Сили молодії,
Віддай для бою при святім прапорі,
Колиж він впаде, заведуть надії,
Тодї, хоч серце з болю скаменїє,
Нїкому в своїм не жалїй ся горі!

Йди в бій відважно не зазнай трівоги,
Вірлиний погляд запускай в даль сину,
То хоч заблудиш, не допишуть ноги,
А хай і впадеш, сам серед дороги,
Однак — душею не криви, дитино!

К. МАНЇЄЛЬ.

IV.

Менї цвітів не жалко, що зівянуть в чагарі,
Жаль лиш цвітів, що вонї не розлили нї чарів.

Анї жалко почувань, що весна отрясає,
Тільки жаль того серця, що кохання незнає...

Анї жалко відваги, хоч меч в піхві таїть ся,
Жаль лиш труса, що рани від удару боїть ся...

Менї серце не жалко, що згибає з отрути,
Жаль лиш того, що другим не уміє співчути...

В. КОСЯКЕВИЧ.

З МОЙОГО ЖУРНАЛУ.

ЛЕСІ Б.

I.

Серце жінки, се казка,
Серце жінки — омана,
Моєж серце, се вічна
Незагоєна рана...

II.

Ти пішла... за тобою
Пішла решта спокою,
А остали по тобі
Тільки смуток з тугою...

Ти пішла, а на гробі
Надій вбитих, в жалобі
Сїла туга і плаче
І сумує по тобі.

Та ти вернеш, я знаю,
Скажеш казку о раю,
На ту казку, дївчино
Я до смерти чекаю...

III.

Менї так дуже треба твого слова
І твоїх добрих рук потреба нинї,
Прогналаб з серця смуток, душ розмова,
Як сонце гонить сумерк по долинї...

IV.

Коли сонце з лиця твого кличе усміх,
Коли радість у серцї вітає,
До снїжних твоїх рук, до снїжних твоїх нiг,
Моя туга в ту мить припадає...

Колиж в оцї твоїм коли слїзка тремтить,
Як чоло ти понуриш в жалобі,
Знай, я тужу в ту мить,
Я страждаю в ту мить,
Яб хотїв тодї бути при Тобі...

V.

Тільки громів шалїло і бурь,
Тільки сумнївів шарпало мною,
Що весьо впало, не впав тільки мур,
Що... рiжнить нас з собою...

ЛЮДЯМ ГАРНИМ і ПОГАНИМ

I.

Людям гарним і поганим,
Серцям щирим і камяним,
Духам гордим, плазам низьким,
Всїм далеким і всїм близьким,
Я співаю пісню тую,
Всьо, що бачу, всьо, що чую...

Беру кобзу тихоструну
Кладу в неї щирість юну,
Кладу в неї мою тугу,
Смуток, жаль, життя наругу,
І співаю, не від нинї,
Так, як той співав в пустинї...

II.

ПРИЯТЕЛЯМ З КОФЕЙНІ.

Посїдавши кругом
За мраморним столом
Наші „змаргані душі“ термосим,
Нарікаєм в одно,
Що гниле порохно,
А не сонце в серцях своїх носим...

Нарікаєм, що Час
Не пожалував нас,
Не пішов лінюхуючи з нами
І стираєм іней
На шпарґалю ідей,
Як актори, немодної драми...

Тимчасом, за вікном
Розгонистим танком
Йде життя, мерехтить і бушує,
Там росте серед мас
Щось незнане для нас,,
Щось, чого ми не бачим, не чуєм...

III.

МИХАЙЛОВИ ЯЦКОВУ.

Я чув колись дивну леґенду,
Про білого птаха — людину,
Яку Олїмпійські, за гордість
Живою замкли в домовину...

Хоч думка у неї вірлина,
Хоч очі жарять ся огнями,
Та руки у неї і крила,
Стальними закутї ланцами.

Далеко, в холодній пустині
Живе вона дні так і ночі
І снить ся їй казка полудня
В глухій, ледяній полуночі...

Надія ій снить ся і віра,
Та, дуща відсмутку і болю,
Що прийде Хтось ясний до неї
І крикне: До сонця! На волю!

І буде той крик і та мова,
Як сила страшна, незбагнута,
Як лискавка ясна, громова,
Що тюрми валить і рве пута!

І буде той крик і та мова,
Як сонць і світів хуртовина,
Від нього темрява сконає,
І вольною стане Людина!

АПОСТРОФА.

Сон-мара, та те, що снить ся,
Те — життям буде, здійснить ся
Згине сум і біль...
Весна друга, друге рано
Прийде тихо і нежданo
З ярих нив і піль...

Висхнуть сльози, втихнуть жалї
А ми підем вище, далї
В сонця повен світ,
Прийдуть люди гарні, добрі,
Чисті серцем і хоробрі
Як за давнїх лїт!..

Прийде свято по роботї,
Світ умитий в крові, в потї
В боєвім огнї,
Таким стане, таким буде,
Такі будуть в йому люде,
Як я... бачив... в снї...

IV.

СТРІЧА.

ВОНА ДО МАТЕРІ:

Добрийдень Мамо! Я всю ніч не спала;
А ніч — мов вік, мов осінь непривітна,
Тягла ся довгим, чорним хороводом.
Усьо, що давно вже лягло в могилу,
Що порохом припало, що в непамять
Здавалось, вічну перейшло, те нині
Прийшло до мене, сон з очий прогнало...
Кругом тиша, ні гомону ні звуку,
Лиш в грудях, мов роздерта громом филя
Скипіла вся, розгойдалась, зшуміла...
Потім тиша, страшна, глуха, смертельна,
Нараз... щось, мов зірвало ся і впало...

(ПАВЗА)

За ніч одну, за чорних годин кілька
Прожила я весь вік свій, радість, сонце,
Молодости весь чар, що згас так рано,
Жаль того, що минуло і трівогу,
Страшну трівогу перед тим, що буде...

(ПАВЗА)

І стало жаль менї, тих лїт, що вже минули
І стало жаль менї, тих цвітів, що відцвили,
І страшно стало, що вони не вернуть...
За ніч одну, я стільки зрозуміла...

МАТИ *ЦІЛУЮЧИ* Її *В ЧОЛО:*

Дитино — годї! Жаль тих лїт, жаль сонця,
Що по шляхах скотило ся крівавих,
І цвіту того жаль, що впав зарання,
Та людська річ — згодити ся з судьбою...

ВОНА :

„Та людська річ — згодити ся з судьбою...“
Як просто се, як складно... Мамо, Мамо!
Хтож Вам казав таке, хто вчив вас
Казать таке нам, молодим? Хто Мамо?

МАТИ :

Життя дитино...

ВОНА:

Життя казало згодитись з судьбою,
Життя казало... Мамо, Мамо!
А Ви його послухали? Скажіть!

МАТИ:

ХИТАЄ ГОЛОВОЮ.

ВОНА:

І вас така покора не болїла?

МАТИ:

Болїла доню. От, мій сивий волос...

ЕОНА:

Се Вам життя осріблило волосся?

МАТИ:

Життя... журба...

ВОНА:

І та покора, правда, та покора?

(ПАВЗА)

Як гарно Вам в отім волосю білім,...
Я в первий раз побачила, що в Вас
Волося — біле. Вірте! В первий раз!
А досї, я все бачила. Вас Мамо,
Такою, наче вічно молодою...

(ПРИГЛЯДАЄТЬ СЯ)

І зморщки єсть у Вас...о тут і тут...

(НАГЛО)

А Татко наш, вмер молодий! Не правда?

МАТИ *ЗДРІГАЄТЬ СЯ:*

Дитино!

ВОНА:

Так, так, я знаю, він був дужий, гарний,
Волося в його було чорне, чорне,
А очі в його все не мов горіли...
А як ми вчули стріл в його покої,
То Ви сказали: Боже! І зімлїли...

МАТИ:

ПОБЛІДЛА

ЕОНА:

А він був гарний, дужий, він був добрий!..

МАТИ *ТИХО*:

Та не умів згодити ся з судьбою...

ВОНА *ПО ХВИЛІ*

Мамо! Я хочу мамо — вмерти молодою!
Бо я не хочу згодитись з судьбою...
Волося сиве — гарне, але я,
Не хочу чуть його на власній скрані,
Я хочу вмерти молодою! Мамо!
Та перше всього... (понурюється).

МАТИ:

Перше всього?

ВОНА *РІШУЧЕ:*

З життям рахунки мушу порівняти!

МАТИ *УСМІХАЮЧИСЬ:*

Хибаж у тебе єсть з життям рахунки?

ЕОНА:

Чомуж у мене має їх не бути?
Я мушу те віддать життю,
Що узяла від його, від людий,
Я мушу вмерти чистою...

МАТИ *(ЖАХАЄТЬ СЯ)*

Дитино!

ВОНА :

Нехай і так, нехай усе те правда,
Про що мінї казав Ваш сивий волос:
Нехай з судьбою й можна погодить ся,
Убить у серцї молодість, горіння,
Убити тугу за Добром, за Сонцем,
І жить на те лиш, щоби жить, щоб можна
Діждать ся того срібного волося,
Безмовним бути як цмінтар, як сон...
Та раз вийдеш в незгоду з серцем Мамо,
З думкамиц, з тим, без чого жить не можна,
Хочаб на те лиш, щоб вдавать життя...

МАТИ:

Усьо з собою можна погодити...

ВОНА:

У Вас то й можна, в мене Мамо нї...
Мінї здаєсь — хто раз пішов не тою
Дорогою, якою Бог велїв ходити,
Хто раз один, раз тільки помилив ся,
То всї його високі, гарні дїла — нїчого варті...

(ПАВЗА)

Я Мамо, дуже, дуже помилилась.
Я Мамо вбила серце у людини
Я потоптала молодість, кохання
Дівочу гордість я поклала вище
Життя, закону вічного природи...

І перш ніж я помру, перш всього
Я мушу серцю тому заплатити
Собою, всім, що в мене є найкраще,
Що від покори долї зберегло ся...
І я уже вчинила се, я Мамо
Пішла до його, схилена в покорі.
Життю, скоритись Мамо не зумію,
Та він... він велит болю і Кохання!

ВІН: *ВХОДИТЬ*

УСЇ *МОВЧКИ ВІТАЮТЬ СЯ.*

ВОНА:

Давно ми вже не бачились...

ВІН:

Давно...

Та ви мабуть не те сказать хотїли?

ВОНА:

Не те, не те! Я хтїла вас спитати:
Ви все мінї забули, все простили?

ВІН:

„Простили?“ Боже! Щож я мав прощати?
Простити те, що ви дали пізнати,
Що есть на світї біль, туга, страждання!

ВОНА:

Так ви прийшли поглузувати з мене?

ВІН:

Поглузувати! Боже мій і звідки?
Я глузувать затратив вже охоту,
Остало ся — погодитись з судьбою...

ВОНА:

Ха! Ха! Ха! Ха! Погодитись з судьбою,
А я одна сього пійнять не можу!
Добродію! Простіть, я вас даремно
Трудила тут, я думала, що ви...

ВІН:

Ви думали, що я розвіявши волося
Піду в пустіль оплакувать кохання,
Як що ви так...

ВОНА:

Ні! Ні! Змовчіть! Даруйте
Що я вас тут покликала, простіть!

(ПРО СЕБЕ)

І от безумна! Ні за ним нема
Гріху ні кривди він у всьому прав.
Лиш я одна, мов птаха дика в клітці
Ніяк не можу згодитись з... судьбою...

(ДО ЙОГО.)

Я знаю, ви тужили, мов Танталь
Ви всї свої в одно зілляли сили,
Щоб перед тим, кого колись любили,
Весь біль свій, тугу виспівать і жаль...

У вас тоді душа уся горіла
Страшним чуттям потоптаних надій,
Весь світ тоді був ворог ваш, а всі,
Що своїй долі на зустріч вміхались,
Здавались вам виновками тими,
Які вам щастя перетяли шлях...
Ви раді були в час той, за момент
За слово ніжне з уст моїх, неправда,
Віддать життя, цілу віддати вічність,
І ви були, великі в своїм болю!..

(ПАВ?А).

Та все в життю минаєть ся, не правда?
Заходить сонце, щоб зійти по ночі,
Конають цвіти, щоб цвісти по році,
Вмирають люде стомлені життям,
Щоб дати місце молодим і дужим...

(ПАВЗА).

Прийшов ваш час і ви, скажіть, неправда,
Погодились, пориднились з судьбою...
А я гадала, ви — поет...
Мені здавалось...

ВІН.

Се вам лиш так здавало ся. Мені
Не раз, не два, здавалось не одно...

□ □ □

V.

ВЕСНЯНІ ВСДИ.

І.

Що-рік розкидує весна
Кругом нові квітки,
Що року будять ся од сна
Потоки і струмки...

Летять з вірею солові,
З хмар сонце вирина,
Усьо співає, всьо кричить:
Весна! Весна! Весна!

Та людське серце, тільки раз
Веснує, одну мить
Дрожанням дивним, чарівним
Ворушить ся, тремтить...

І дивний чар, мов сонця цвіт
Сповняє серце в щерть,
Нїчим тодї весь сум і біль,
Нїчим тодї і смерть!

В той час, миб раді світ цілий
Любити і кохать,
Дрожати серцем за усіх,
За всіх людий страждать!

Усьо в проміню, всьо в красках,
Мов метелиний рій,
Неначе втїленє всїх снів
Усїх надїй і мрій...

І люди гарні, а самі
Здаєть ся, в ту пору,
Ми сонцем опромінені
Підняли ся в гору!

Та скоро цвіти процвітуть,
Валить ся храм улуд,
Усьо довкола, як і перш.
Лиш гидь, і гниль і бруд...

Не раз ще нам здрігнеть ся грудь,
Прокинеть ся од сна,
Нераз ще снить ся юний сон
Ще мрієть ся весна...

Та се уже не те чуття
Розмріяне, святе,
Яким, усьо знімаєть ся,
Пишаєть ся, росте.

Бо серце людське, тільки раз
Веснує, одну мить,
Дрожанням дивним чарівним
Ворушить ся, тремтить...

II.

Дівчино! Знай се, по лїтах,
Коли в вирій останнїй птах
Полине за весною,
Коли по веселих полях,
По ярих нивах і квітках
Повіє самотою,
Тодї ми стомлені життям,
Одним лиш житимем чуттям:
Бажанням сну, спокою...

Та доки кров кипить, пливе,
Покіль ще молодість живе,
Ми — жиймо, щоб по лїтах,
Ми щастє в споминах найшли,
Щоб наші днї вечірні йшли
По цвітах все, по цвітах...

III.

Кохай! Бо знай, життя тоді цінне красне,
Як що горить в йому любові почуття,
Що мов то джерело пречисте, свіже, ясне,
Бє силою з двох душ. Як щож воно погасне
Тоді хибаж стоїть чого таке життя?!

IV.

Був май, як вийшов я з села,
На шлях життя пускав ся,
А осінь золотом цвіла
Як я назад вертав ся...

А нїс я там у серцї жар,
Нїс вірy в ідеали,
Та всї вони на тім шляху
Змарнїли і опали...

І нинї, знов іду в село;
Пожди життя шалене!
Я дущим верну ся, нехай
Присхнуть лиш рани в мене!

V.

Поломані цвіти, листочки кленові,
Розсипались пестрим ковром по діброві
А решта — побрила світами,
Пішли поміж люди пісні мої, дїти
Пішли, щоб коханням в них серце нагріти,
Піднять, молодими думками...

На кожньому цвітї, просвічує перла,
На кожнїм листочку, сльоза заумерла,
Кров сяє на ярім коверци,
Ворушить ся в груди, душа моя хора:
Десь, там мої дїти схиляє покора,
Десь люди... ранять моє серце...

VI.

Як останнїй листок зірве осїнь з гилї,
Вихор, виючи скотить ся в балку,
Хмари оловом йдуть по бездушній землї,
Як останнїм ключем відлетять журавлї,
Чогось гірко мені, чогось жалко...

Бо здасть ся чогось в тую хвилю мені,
Що те листя з гилею в розлуці,
Що се мої слова, що се мої пісні,
Мої мрії палкі, поривання буйні,
Падуть серця, а кануть в багнюці...

V.I.

Конаючий лебідь співає,
Що в жилах, аж кров леденіє,
Що сміх на устах застигає,
Як сил він останком, прощає
Безжалісно вбиті надії...

Як раз ще в смертельнім дрожанню
У небо підібеть ся сине,
І плаче, по вбитім коханню,
Даремному крил, пориванню,
Потім... паде в море і гине...

ЦВИНТАР.

Цвинтар. Безжурні сплють батьки
Глибоко дось в землї,
Над ними мінять ся квітки
І плачуть солові.

Берези, тихо тут і там
Схилили ся в журбі
І днї нагадують батькам
Проведені в борбі.

І наче кажуть: спіть батьки,
В могилах ждіть весни,
За ваші мрії і думки
Ідуть у бій сини...

ЗМІСТ.

МОЯ ТУГА.

I. МОЙСЕЙ БЕЗУМНИИ.

II. ЮВАЛ БАТЬКО ПІСНІ.

III. ФРАҐМЕНТИ.

IV. СТРІЧА.

V. ВЕСНЯНІ ВОДИ.